

ZGODOVINA SLOVENSKEGA (KNJIŽNEGA) JEZIKA IN JEZIKOSLOVJA

I alle haglagolo
Uodeu. lužemiego
delom. lužem iego
lepocam. Toše uue
connic. lušeb zuših
deuuih. lužeb t moki.
Da mirastre napomoki
biti. kibogu moih gre
chou. Dabim cisto iz
pouued zuoril. lod

OD NASELITVE DO 16. STOLETJA

ubog uze mo
pužic orboga priel.
mogokemu.
emlo. Toše
ga milošti. Isce
mariae. Isce mic
habela. Isce pe
tra. lušeb bosih
lušeb bosih mose
nic. lušeb t za
Ese iehem
ril. ili neuuede
ili lubmi žepe ili bde.
Všpitiuh rotah. Vlišnih
resih. vtačbinah. Vščmestvze.

rokopisi
bogoslužne
vsebine

zgodnja slovenščina,
sledovi različnih
narečij

**ZNAČILNOSTI
OBDOBJA**
OD NASELITVE DO
16. STOLETJA

prva kitica
Velikonočne pesmi

besedila za
necerkvene
obredne
priložnosti

DELA	NASTANEK	JEZIKOVNE POSEBNOSTI	ZNAČILNOSTI BESEDILA
BRIŽINSKI SPOMENIKI	MED LETOMA 972 -1039	<ul style="list-style-type: none"> •ZGODNJA SLOVENŠČINA •OBREDNI JEZIK •PISAVA:KAROLINŠKA MINUSKULA 	<ul style="list-style-type: none"> •PREPISI STAREJŠIH PREDLOG •PREVODI NEM. LITURGIČNIH BESEDIL •NASTALI NA ZGORNJEM KOROŠKEM •NAJDENI V FREISINGU •HRANJENI V MÜNCHNU
RATEŠKI (CELOVŠKI) ROKOPIS	1362-1390	<ul style="list-style-type: none"> •NAREČNA MEŠANICA •PISAVA: GOTICA 	<ul style="list-style-type: none"> •NASTAL V RATEČAH •SHRANJEN V CELOVCU •OČENAŠ, VERA, ZDRAVAMARIJA
STIŠKI ROKOPIS	1428-1440	<ul style="list-style-type: none"> •1.DEL:VPLIVI ČEŠKEGA JEZIKA •2.DEL: DOLENJSKE NAREČNE ZNAČILNOSTI •PISAVA: GOTICA 	<ul style="list-style-type: none"> •OBRAZEC SPLOŠNE SPOVEDI, KITICA VELIKONOČNE PESMI, PREDPRIŽNI KLIC, MOLITEV K MARIJI •NASTAL V STIČNI •SHRANJEN V NUK-U
STAROGORSKI ROKOPIS	1492	<ul style="list-style-type: none"> •SLEDOVI RAZLIČNIH NAREČIJ 	<ul style="list-style-type: none"> •OČENAŠ, ZDRAVAMARIJA, APOSTOLSKA VERA •HRANJEN V VIDMU

**OD NASELITVE DO
16. STOLETJA**

④
148
ABECEDARI
V M. E N E B V Q V I C E,
is katerih se ti mladi inu preprosti Slo
uenci, mogo lahku tar hitru
brati inu piflati nas
uuzhiti.

16. STOLETJE

Rom. XIII.
Et omnis Lingua confitebitur Deo.
M. D. LV.

AVTOR	DELO	POMEN
PRIMOŽ TRUBAR (1508-1586)	<ul style="list-style-type: none"> •KATEKIZEM, ABECEDNIK 1550 •TA EVANGELI SV. MATEVŽA 1555 •CERKOVNA ORDNINGA 1564 •TA CELI NOVI TESTAMENT 1582 •HIŠNA POSTILA 1595 	<ul style="list-style-type: none"> •PRVI DVE TISKANI KNJIGI •IZIDV TUBINGENU •NATISNJNI V GOTICI, DRUGA DELA V BOHORIČICI, NJEGOVI PRIREDBI HUMANISTIČNE LATINIČNE PISAVE •JEZIK: DOLENJSKO OBARVAN LJUBLJANSKI GOVOR, RAZUMLJIV NA ŠIRŠEM SLOVENSKEM OBMOČJU
JURIJ DALMATIN (1548-1589)	<ul style="list-style-type: none"> •BIBLIJA 1584 	<ul style="list-style-type: none"> •PRVI PREVOD CELOTNEGA SVETEGA PISMA V SLOVENŠČINO
ADAM BOHORIČ (1520-1589)	<ul style="list-style-type: none"> •ARCTICAE HORULAE SUCCISIVAE (ZIMSKE URICE PROSTE) 1584 	<ul style="list-style-type: none"> •PRVA SLOVNICA SLOV. JEZIKA •JEZIK: LATINŠČINA IN SLOVENSKI ZGLEDI
HIERONIM MEGISER (1554/55-1619)	<ul style="list-style-type: none"> •DICTIONARIUM QUATUOR LINGUARUM (SLOVAR ŠTIRIH JEZIKOV) 1592 •THESAURUS POLYGLOTTUS (VEČJEZIČNI SLOVAR) 1603 	<ul style="list-style-type: none"> •NEMŠKO, LATINSKO, ITALIJANSKO, SLOVENSKO BESEDJE

El que comienza en vocabula-
no en la lengua Castellana y Mexicana. Compuesto
por el muy reverendo padre fray Alonso de
Molina. Guardador del cofre de San Antonio de
Tercera de la orden de los frailes Menores.

**17. stoletje,
1/2 18. stoletja**

Indomum nimis te fecit prole parentem.
qui genuit mortem, quos pater sine fovea.
Contra us vult, languat cum morte revulsi.
videtur, cum speras, sigmata carne geris.

IMPRESA NACIONAL
MEXICO

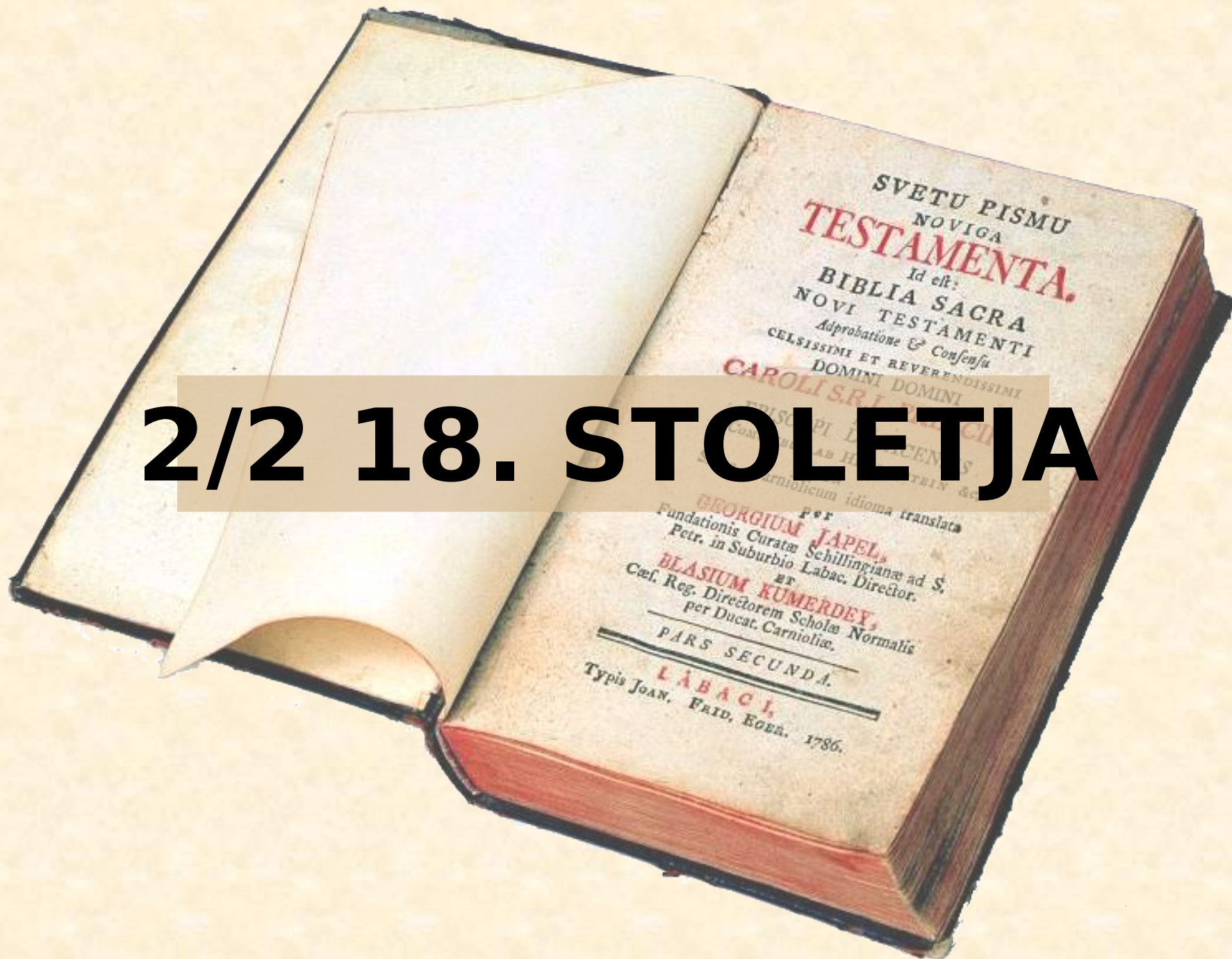
AVTOR	DELO	POMEN
TOMAŽ HREN	EVANGELIJA INU LISTUVI (1612)	<ul style="list-style-type: none"> • ZBIRKA EVANGELIJEV IN APOSTOLSKIH PISEM • POVZETO PO DALMATINU • JEZIK OČIŠČEN NEKATERIH PREVZETIH (NEMŠKIH) BESED
JANEZ LUDVIK SCHÖNLEBEN	PONATISI DELA EVANGELIJA INU LISTUVI	<ul style="list-style-type: none"> • JEZIKOVNA NAČELA V LATINSKEM PREDGOVORU • ZAHTEVA PO ENOTNOSTI V PISANJU • V GOVORU DOPUŠČANJE RAZLIČNOSTI
GREGORIO ALASIA DA SOMMARIPA	VOCABULARIO ITALIANO, E SCIAVO (ITALIJANSKO-SLOVENSKI SLOVAR) 1607	<ul style="list-style-type: none"> • JEZIK IN PRAVOPIS STA POD VPLIVOM ITALIJANSKEGA • AVTOR JE ITALIJANSKI MENIH IZ DEVINSKEGA SAMOSTANA • V VSEBINI SO POLEG BESED TUDI POGOVORI IN MOLITVE V OBEH JEZIKIH

**17. stoletje,
1/2 18. stoletja**

FERENC TEMLIN	MALI KATEKIZMUS 1715	<ul style="list-style-type: none"> •ZAPIS PREKMURSKEGA JEZIKA •VPLIV MADŽARSKEGA JEZIKA IN PISAVE
JANEZ SVETOKRIŠKI (TOBIJA LIONELLI)	SACRUM PROMPTUARIUM (SVETI PRIROČNIK) 1691	<ul style="list-style-type: none"> •ZBIRKA BAROČNIH PRIDIG •VIPAVSKE JEZIKOVNE ZNAČILNOSTI •BAROČNI SLOG
MATIJA KASTELEC	NEBEŠKI CILJ 1684	<ul style="list-style-type: none"> •ZBIRKA PRIDIG •NOTRANJSKE JEZIKOVNE ZNAČILNOSTI
OČE ROGERIJ	ZMAGOSLAVNA NEBESA 1731	<ul style="list-style-type: none"> •ZBIRKA PRIDIG •BAROČNI SLOG
FRANC MIHA PAGLOVEC	ZVESTI TOVARŠ 1742	<ul style="list-style-type: none"> •ZBIRKA PRIDIG •GORENJSKE JEZIKOVNE ZNAČILNOSTI

**17. stoletje,
1/2 18. stoletja**

2/2 18. STOLETJA

AVTOR	DELO	POMEN
JURIJ JAPELJ	KATOLIŠKI PREVOD SVETEGA PISMA 1784-1802	<ul style="list-style-type: none"> •PREVOD PO LATINSKEM PREVODU (VULGATA) •PREVAJALCI UPOŠTEVAJO DALMATINOV PREVOD •OHRANJENO JE PROTESTANTSKO PISNO IN JEZIKOVNO IZROČILO •BESEDJE JE BOGATEJŠE •POJAVLJAJO SE GORENJSKE BESEDNE OBLIKE
ŠTEFAN KÜZMIČ	NOUVI ZAKON ALI TESTAMENTOM 1771	<ul style="list-style-type: none"> •PREVOD NOVE ZAVEZE V PREKMURSKI KNJIŽNI JEZIK
MARKO POHLIN	KRAJNSKA GRAMATIKA 1758, 1783 TU MALU BESEDIŠE TREH JEZIKOV 1781	<ul style="list-style-type: none"> •NEMŠKO PISANA SLOVNICA •OSREDNJI KNJIŽNI JEZIK, LJUBLJANSKO OBARVAN •SLOVENSKO-NEMŠKO-LATINSKI SLOVAR
OŽBALT GUTSMAN	WINDISCHE SPRACHLEHRE (SLOVENSKA SLOVNICA) 1777 DEUTSCH-WINDISCHES WÖRTERBUCH (NEMŠKO-SLOVENSKI SLOVAR) 1789	<ul style="list-style-type: none"> •NEMŠKO PISANA SLOVNICA •KOROŠKA RAZLIČICA KNJIŽNEGA JEZIKA •NEMŠKO-SLOVENSKI SLOVAR
JURIJ ZELENKO	SLOVENSKA GRAMMATIKA ODER WENDISCHE SPRACHLEHRE 1791	<ul style="list-style-type: none"> •ŠTAJERSKA RAZLIČICA KNJIŽNEGA JEZIKA •DVOJEZIČNO PISANA SLOVNICA

STROKOVNA DELA	PUBLICISTIČNA DELA	POSVETNO PESNIŠTVO	POSVETNA DRAMATIKA
<p>VALENTIN VODNIK: KUHARSKE BUKVE 1799, BABIŠTVO ALI PORODNIČARSKI VUK ZA BABICE 1818 PREVAJANJE PATENTOV – CESARSKIH UREDB (UPRAVNO-PRAVNO IZRAZJE)</p>	<p>VALENTIN VODNIK: VELIKA PRATIKA 1795-97, MALA PRATIKA 1798-1806, LUBLANSKE NOVICE 1797-1800</p>	<p>PISANICE OD LEPEH UMETNOST (JANEZ DAMASCEN DEV) 1779, 1780, 1781 VALENTIN VODNIK: PESME ZA POKUŠINO 1806, PESMI ZA BRAMBOVCE 1809</p>	<p>ANTON TOMAŽ LINHART: ŽUPANOVA MICKA 1790, TA VESELI DAN ALI MATIČEK SE ŽENI 1790</p>

Kmetijske in rokodelske novize.

dane od z. k. kmetijske družbe.

Maliga Serpans, Juli 1843.

1 1/2 19. STOLETJA

Ustavni, zakonodajni in izvršni organi naše države, ki so bili ustanovljeni leta 1848, so v mnogih pogledih odražali določila 19. stoletja. Vendar pa so se v naslednjih desetletjih pojavile pomembne spremembe, ki so oblikovale sodobno državo. Med drugim so bili sprejeti novi ustavni akti, ki so okrepijo demokracijo in zagotovili večjo avtonomijo lokalnim skupnostim. Poleg tega so se razvile nove pravne in upravne strukture, ki so omogočile bolj učinkovito upravljanje države. Vse to kaže na postopno spreminjanje države iz avtoritarne v demokratično, kar je značilno za 19. stoletje. Poleg tega so se razvile nove pravne in upravne strukture, ki so omogočile bolj učinkovito upravljanje države. Vse to kaže na postopno spreminjanje države iz avtoritarne v demokratično, kar je značilno za 19. stoletje.

V. Lipičani 5. Maliga Serpans 1843.

AVTOR	DELO	POMEN
VALENTIN VODNIK	PISMENOST ALI GRAMATIKA ZA PERVE ŠOLE 1811 PRIPRAVA NEM.-SLOV.-LAT. SLOVARJA	<ul style="list-style-type: none"> •1. SLOVNICA V SLOVENSKEM JEZIKU
JERNEJ KOPITAR	SLOVNICA SLOVANSKEGA JEZIKA NA KRANJSKEM, KOROŠKEM IN ŠTAJARSKEM 1808	<ul style="list-style-type: none"> •1. ZNANSTVENA SLOVNICA SLOV. JEZIKA V NEMŠČINI •RAVNATELJ DUNAJSKE DVORNE KNJIŽNICE •CENZOR ZA SLOVANSKE IN NOVOGRŠKE KNJIGE •ZAHTEVA PO ENOTNEM KNJIŽNEM JEZIKU ZA VSE SLOVENCE (PODLAGA NAJ BI BILO PISNO IZROČILO PROTESTANTOV INRAZSVETLJENCEV) •POZIV K REFORMI PISAVE PO NAČELU “ENA ČRKA ZA EN GLAS”
FRANC METELKO	SLOVNICA SLOVENSKEGA JEZIKA 1825	<ul style="list-style-type: none"> •PISANA V NEMŠČINI • PREDLOG ZA NOVO PISAVO PO NAČELU “ENA ČRKA ZA EN GLAS” (MEŠANJE CIRILSKIH ČRK Z LATINSKIMI) •PISAVA METELČICA, ZARADI KRITIKE MATIJE ČOPA 1833 V ŠOLI PREPOVEDANA •ČRKARSKA PRAVDA

PETER DAJNKO	SLOVNICA SLOVENSKEGA JEZIKA 1824	PISANA V NEMŠČINI •PISAVA DAJNČICA, 1838 V ŠOLI PREPOVEDANA
ANTON MURKO	THEORETISCH-PRAKTISCHE SPRACHLEHRE (TEORETIČNO- PRAKTIČNA SLOVENSKA SLOVNICA 1832 DEUTSCH-SLOWENISCHES UND SLOWENISCH-DEUTSCHES HANDWÖRTERBUCH (SLOV.NEM. IN NEM.-SLOV. SLOVAR 1833	SPET UTRJENA BOHORIČICA DO 1843, •NOVA IZDAJA SLOVNICE ŽE V GAJICI
JANEZ BLEIWEIS	UREDNIK KMETIJSKIH IN ROKODELSKIH NOVIC	1845 SE JE DOKONČNO UVELJAVILA GAJICA, KI SO JO ŽE UPORABLJALI ČEHI, S POSREDOVANJEM LJUDEVITA GAJA SO JO SPREJELI HRVATI •OD1843 SO V TEJ PUBLIKACIJI ČLANKI V GAJICI
FRANCE PREŠEREN	POEZIJE 1847	•JEZIKOVNA IN LITERARNA NAČELA NASPROTUJEJO NASVETOM JERNEJA KOPITARJA, KI JE ZAGOVARJAL PESNIŠKI JEZIK, TEMELJEČ NA POSNEMANJU LJUDSKE PESMI I NNA ČISTI KMEČKI GOVORICI, IZOBRAŽENCI PA NAJ BI UPORABLJALI NEMŠČINO ALI KAK DRUG JEZIK •ZGLED JE UMETNA EVROPSKA POEZIJA (PO ČOPOVEM NASVETU)

PRAVOPIS

Tudi teh znamenj je preprostih 25. Poleg teh od Latincev vsekakor zahteva še naslednje štiri, kranjsko narečje posebnih enojnih črk. In zato ki so brez ustreznih posebnih enojnih črk. In zato se podajajo z več latinskimi črkami takole:

sh
shala, tj. iocus, *shema*, to je larva, *shilu* fibula, *shula*, to je hrvaški **Ш**, hebrejski **ש** ali grški **σ**

sh
shivite to je uxor, *shena*, to je rana, to je fel, *shiv* ali *shiva*, to je pecus, brutum itd. To je po sebnajrka kranjskega jezika, hrvaško ri-

zh
Zhela, to je frons, *Zhuda*, to je ardea, *Zhapla*, to je miraculum. Hrvati jo rišejo tako **Ж**, morda Saksoncem ne nenavadna itd.

shzha
shzha, to je Strix. Hrvati jo rišejo tako **Ш**, *shzhym*, to je mejo, *shzha*, to je Strix. Hrvati jo rišejo tako: **Ш**
Tako je v celoti treba v kranjskem jeziku žati z latinskimi črkami **XXIX** enot.

DELITEV PRI

2/2 19. STOLETJA

Napake slovenskega pisanja

slovnice

slovarji

ZNAČILNOSTI OBDOBJA

2/2 19. stoletja

1. jezikoslovna
razprava

1. slovenski
pravopis

boj za slovenščino
v uradih, na
sodišču, v
osnovnih šolah

<p>FRAN LEVSTIK</p>	<p>NAPAKE SLOVENSKEGA PISANJA 1858</p>	<p>JEZIK MU POMENI BISTVENO SESTAVINO NARODNE SAMOBITNOSTI •NAPAKA: PRIZADEVANJE »POSLOVANITI« SLOVENŠČINO • KOT KOPITAR IN MIKLOŠIČ JE IMEL STCSL. ZA NEPOSREDNO PREDNICO SLOVENŠČINE •ZGLEDI IZ TISKA ZA OPOZORILO •JEZIKA SE JE TREBA UČITI OD LJUDSTVA</p>
<p>ANTON JANEŽIČ</p>	<p>SLOVENSKA SLOVNICA S KRATKIM PREGLEDOM SLOV. SLOVSTVA TER Z MALIM CIRILSKIM IN GLAGOLSKIM BERILOM ZA SLOVENCE 1854 POPOLNI ROČNI SLOVAR SLOVENSKEGA IN NEMŠKEGA JEZIKA 1850/51</p>	<p>PROFESOR V CELOVCU •UREDNIK RAZNIH REVIJ, TUDI SLOVENSKEGA GLASNIKA 1858-68 •SLOVNICA DOŽIVELA 10 IZDAJ</p>
<p>MATEJ CIGALE</p>	<p>DEUTSCH-SLOWENISCHES WÖRTERBUCH (NEMŠKO-SLOVENSKI SLOVAR) 1860 ZNANSTVENA TERMINOLOGIJA S POSEBNIM OZIROM NA SREDNJA UČILIŠČA 1880</p>	<p>PRAVNIK IN JEZIKOSLOVEC •DENAR PRISPEVAL LJUBLJANSKI ŠKOF WOLF, ZATO IME WOLFOV SLOVAR •DOPOLNILO K SLOVARJU</p>

MAKS PLETERŠNIK	SLOVENSKO-NEMŠKI SLOVAR 1894, 1895	2. DEL WOLFOVEGA SLOVARJA •OKOLI 110.000 GESEL •KNJIŽNO BESEDJE IN IZRAZI IZ VSEH SLOVENSKIH POKRAJIN TER STARE BESEDE •PRAKTIČEN SLOVAR Z ZGODOVINSKO IN NAREČNO RAZŠIRITVIJO •RAZŠIRJANJE MOŽNOSTI ZNANSTVENEGA POUČEVANJA SLOVENŠČINE
STANISLAV ŠKRABEC	O GLASU IN NAGLASU NAŠEGA KNJIŽNEGA JEZIKA V IZREKI IN PISAVI 1870	PRVA JEZIKOSLOVNA RAZPRAVA, KI NASPROTUJE PREJ VELJAVNEMU NAČELU, NAJ SE GOVORI TAKO, KOT SE PIŠE (PRIŠEL) •PODLAGA KNJIŽNE IZREKE NAJ BO OSREDNJESLOVENSKA GOVORICA, •KNJIŽNA IZREKA MORA BITI OPRTA NA VSA NAREČJA
FRAN LEVEC	SLOVENSKI PRAVOPIS 1899	•1. PRAVOPISNI PRIROČNIK V SAMOSTOJNI KNJIGI •PRAVILA •PRAVOPISNI SLOVAR

The image shows a tilted book cover with a dark grey background. The word 'SLOVENSKA' is printed in large, light grey, serif capital letters, arranged in two lines. In the lower right corner, the author's name 'Jože Toporišič' is written in a smaller, white, cursive script. A semi-transparent brown rectangular box is overlaid in the center of the cover, containing the text '20. stoletje' in bold black font.

20. stoletje

AVTOR	DELO	POMEN
ANTON BREZNIK	SLOVENSKA SLOVNICA ZA SREDNJE ŠOLE 1916 SLOVENSKI PRAVOPIS 1920	<ul style="list-style-type: none"> •UTEMELJITELJ NOVEJŠE STILISTIKE •OPOZARJAL NA NEPOTREBNO PREVZEMANJE V PUBLICISTIČNEM JEZIKU •BRANI SAMOSTOJNOST SLOVENŠČINE
A. BREZNIK, F.RAMOVŠ	SLOVENSKI PRAVOPIS 1935	
FRAN RAMOVŠ	KONZONANTIZEM 1924 KRATKA ZGODOVINA SLOVENSKEGA JEZIKA 1936 DIALEKTOLOŠKA KARTA SLOVENSKEGA JEZIKA 1931 DIALEKTI 1935	<ul style="list-style-type: none"> •RAZISKOVALEC ZGODOVINSKEGA RAZVOJA SLOV. JEZIKA •ZGODOVINA SLOV. SOGLASNIŠKEGA SISTEMA •RAZVOJ SLOV. SAMOGLASNIKOV •RAZDELIL JE SLOV. NAREČJA NA 7 SKUPIN IN JIH OPISAL, •KOT SOAVTOR POSKRBELO ZA NOVO IZDAJO BRIŽINSKIH SPOMENIKOV •PRIPRAVLJAL JE NOVI PRAVOPIS, KI JE IZŠEL 1950 •NAČRTOVAL JE ETIMOLOŠKI SLOVAR IN SLOVAR SLOV. JEZIKA •PRIZADEVAL SI JE ZA USTANOVITEV UNIVERZE V LJUBLJANI •PO NJEM SE IMENUJE INŠTITUT ZA SLOV. JEZIK PRI SAZU

MIRKO RUPEL	SLOVENSKO PRAVOREČJE 1946
A.BAJEC, R.KOLARIČ, M. RUPEL IN J. ŠOLAR	SLOVNICA ŠTIRIH 1947, 1956, 1964 •VEČJEZIČNI SLOVARJI •TERMINOLOŠKI SLOVARJI •ETIMOLOŠKI SLOVARJI
JOŽE TOPORIŠIČ	SLOVENSKI KNJIŽNI JEZIK 1 – 4 •SLOVENSKA SLOVNICA 1976, 1984, 1991, 2000 •ENCIKLOPEDIJA SLOVENSKEGA JEZIKA 1992 •VODILNA VLOGA PRI SESTAVI SLOVENSKEGA PRAVOPISA 2001 •UREDNIK JEZIKA IN SLOVSTVA, SLAVISTIČNE REVIJE